

THE DEVOCHKI

[Обрати сторінку](#)

Реклама від Google

 Не показувати це оголошення Чому я бачу цю рекламу? ⓘ[купити рекламу](#)[Recommend 40](#) [Share](#)[Become a patron](#)

Маленька Професорівна. Чим відома Катерина Грушевська

GIRL | ЧЕРВЕНЬ 16, 2017 | ВСІ СТАТТІ, ДІВЧИНА ГОВОРІТЬ | 0 COMMENTS

День народження Катерини Грушевської, доньки знаменитого історика та громадського діяча, був чи не найбільшим святом родини. Уся вілла

Грушевських у Львові ставала на цей день палацом: пригощали горіховим тортом та підносили дарунки. На триріччя Катерина отримала власний портрет, який у наші часи називають «Українською інфантою».

Його автором став Іван Труш – український імпресіоніст, який прославився зокрема й портретами батьків «маленької Професорівни», Лесі Українки, Івана Франка, Миколи Лисенка й багатьох інших діячів України. Дівчинка просиджувала по декілька годин у майстерні художника, та не скаржилася на незручності, адже задля неї створювали справжню красу.

Музей Михайла Грушевського у Києві відновлює традиції святкування дня народження єдиної донечки Михайла Грушевського. Напередодні, 17 червня, ось уже вдруге цій даті присвячується вечірка в садку – Hrushevsky Garden Party.

«Земля для мене видається великою школою»

Катерина Грушевська в жодному разі не залишилася в тіні славетного батька й своєю самобутністю довела, що в талановитих батьків виростають гідні нащадки.

Катерина (Кулюня) Грушевська народилася влітку 1900 року в славному місті Лева. Бажана й улюблена, «маленька Професорівна». Уже з 1902-го родина оселилася на власній віллі, зведеній на околичній львівській Софіївці.

Майже щовечора в Грушевських збиралася львівська еліта – митці, актори, письменники, науковці, а іноді й іноземні гості.

Катруся Грушевська. Львів, [кінець 1900 р.].

Фотограф D.Mazur.

Катерина слухала лекції з української історії Татуса, допомагала йому влаштовувати мистецькі виставки, вчилася французької, музики, малювання, «виховувала» котика й песика. Домашні тварини в Грушевських завжди були як члени родини.

На той час Михайло Грушевський був професором Львівського університету, його дружина Марія – педагог, перекладачка, діячка жіночого руху в Галичині. Вона мала змогу працювати вдома та займатися з донечкою. Навчання Катерини тішило її батька, і він пишався, що перше

слово, яке його «солодка потішечка» прочитала з кубиків, було «Русин» (за галицькою традицією – «Українець»).

Катруся Грушевська. Львів, [червень 1901 р.].

Фотограф D.Mazur.

Катерина разом із батьками були частими гостями у Києві, зокрема на різдвяних ялинках у Лисенків, Степенків, Черняхівських. У чотири роки вперше побачила Венецію, проходячи щодня по 8 км та ще й «підскакуючи по дорозі». У вісім милоувалася унікальними пам'ятками Риму, Неаполя та Флоренції, відбула екзотичну екскурсію на Везувій.

Катруся Грушевська. Львів, [1903р.].

Перше серйозне випробування випало на долю Катерини 1914-го. Велика війна застала Грушевських на улюбленому «хутірці» в Криворівні. Через Румунію й Австрію вони повертались до Києва, де Михайла Сергійовича чекали місцеві жандарми. Звинуватили вченого у «шпигунстві», адже 20 років він працював у Австро-Угорській імперії. А ще в «мазепинстві», адже мріяв і все робив, щоб наблизити «кінець московської орієнтації» України.

4. Катерина Грушевська в родинному колі. Стоять: Олександр Грушевський, Ганна Шамраєва, Михайло Грушевський, Марія Грушевська. Сидять: Сергій та Ольга Шамраєви, Катерина Грушевська, Глафіра Грушевська. Київ, [грудень 1906 р.]. Фотограф W.Wysocki.

Батька відправили на заслання в Симбірськ, і 14-річна Катерина, щойно перехворівши на кір, разом із матір'ю вирушила чужину. Із Симбірську родина переїздить до Казані, згодом – Москви. І тільки після Лютневої революції 1917-го, з падінням самодержавства, заслання Грушевських закінчується.

Еміграція та повернення

Разом з батьками Катерина повертається на батьківщину та потрапляє у вир подій Української революції. Грушевська не залишилася осторонь: натхненниця батька, вона докладала зусиль і за для власного розвитку, і для становлення нової України. Розпочала навчання в новоствореному Українському державному університеті, вивчала право. Долучилася і до наукової роботи: публікувалася у «Літературно-науковому віснику». Свою першу статтю підписала гордо: «Професорівна».

Катерина Грушевська (ліворуч) з двоюрідною сестрою Ольгою Шамраєвою. [Київ, Паньківська, 9. Близько 1908 р.]

Цей історичний період, сповнений і натхненною працею, і сподіваннями, і розчаруваннями, завершився найвищим державотворчим актом – Конституцією самостійної, ні від кого незалежної Української Народної Республіки. А водночас державним переворотом: 14 місяців діяльності Української Центральної Ради на чолі з Михайлом Грушевським відійшли в історію. Грушевські виїхати в еміграцію. Катерина, як і колись, поїхала разом із батьком.

Катерина Грушевська. Львів. [1910 р.] Фото Н. Лісса.

Життя за кордоном приголомшливо відрізнялося від тих подорожей, які Катерина пам'ятала з дитинства. Родина знаходила прихисток у найдешевших готелях, «ганялася за дешевою валютою». Марію Сильвестрівну запитували у листах, чому так рідко відписує родичам. Вона відповідала, що мають лише один стіл: на одній половині працює Кулюня, на іншій – готують їсти.

Дівчина продовжила своє навчання: студіювалася в університеті Женеви. «Я за сей місяць не говорила ні слова до сторонньої людини (окрім перекупок, але се товариство не вистарчаюче)», – писала вона двоюрідній сестрі наприкінці 1922 року.

Згодом слухала лекції у Відні, а також стала активною помічницею у науковій та організаційній роботі батька. Була секретарем Українського соціологічного інституту. Коли Грушевській виповнилося 23 роки, у Відні

вийшло друком її перше ґрунтовне дослідження «Примітивні оповідання, казки і байки Африки та Америки».

7. Катерина Грушевська. Фото на листівці.

Атель'є Willinger & Schnapper. Відень. [1920-ті рр.]

Як і більшість емігрантів, родина Грушевських стежила за подіями в Україні та мала надію повернутися на Батьківщину. На початку 1924 року Михайло Грушевський отримав охоронні листи від ГПУ та ВУЦВК, у яких запевнялося, що нова влада не буде переслідувати його за попередню політичну діяльність. Насправді ж, з першого дня повернення Грушевські опинилися під «наглядом» ГПУ-НКВД.

Це вона, молода дівчина, яка так рано стала дорослою, дала відповідь про мотиви повернення в Україну. Відповідь за себе, за батька, за багатьох українців-безбаченків: «Іншої України немає!» Уся робота, розпочата в Українському соціологічному інституті у Відні, була продовжена у стінах Всеукраїнської академії наук.

Катерина та Марія Грушевські, [Ольга Коссак], Михайло Грушевський. [Баден, 1924 р.] Фотограф С.Бурко.

Михайло Сергійович очолив Історичну секцію Академії. Він долучив до роботи і свою вірну помічницю.

Для батька його донечка – талановита дослідниця – залишалася завжди найдорожчою потішечкою, яку він вітав з 26-річчям словами: «Найдорожча наша Кулюнечка, моя солодка потішечка! Сьогодні день твоїх уродин, правда? Я не поздоровив тебе наперед, але сьогодні святкую з усею природою. Поставив на честь твою букет з білих піоній, що цвіли коло веранди. Слухаю дзвони на дзвіницях, тішусь пташкам і сонцю і кажу їм, що сьогодні уродини Кулюнці. Найдорожченько, я часто думаю в сі дні, як я собі крутив голову в Бадені і потім, приїхавши до Київа – як тобі улекшить твою наукову путь і забезпечити можливе становище, і як ти зробила зайвими і непотрібними всі мої клопоти і замисли, так прегарно себе заявивши в сих роках і по лінії дослідчій і організаційній».

Катерина Михайлівна продовжує наукові студії на ниві фольклористики та етнографії. Визначною працею її життя стали томи «Українських народних дум». Планувалося 6 томів, але світ побачили тільки два з них. І досі цей корпус вважається найповнішим зібранням українського народного епосу: до першого тому увійшло 13 текстів і 117 варіантів дум, до другого – 20 дум і

176 варіантів. Другий том майже весь порізали на картон, вбачаючи у ньому націоналістичні, небезпечні для СРСР, погляди.

Злі язики шепотілися, нібито Катерина Грушевська потрапила на роботу до Академії лише через протекцію батька. Але час дійсно ставить все на свої місця: більшість наукових тем та напрацювань Катерини Михайлівни і в наш час є підґрунтям для досліджень сучасних етнологів, соціологів, культурологів.

У 27 років Катерина отримала можливість виїхати на рік до Європи для роботи над своєю науковою темою. Згодом їй пригадають це відрядження разом із іншими надуманими звинуваченнями. І хоча частину цієї подорожі довелося провести в санаторії, вона привезла нові знання, якими ділилася на сторінках часопису «Первісне громадянство та його пережитки на Україні».

Роки без фотографій

1931 р. розпочалося «почесне заслання» батька – вимушений виїзд до Москви. Слідом, для «помочі академіку Грушевському», відряджена й Катерина. Там же, в Москві, Михайла Грушевського заарештували. І це чергове випробування довелося пережити й доньці. Після звільнення з лабетів НКВД, вчений продовжує свої студії. Незмінною й невтомною помічницею стає Катерина. Проте ця нова, непроста «ера» в її житті не зафіксована в жодному фото: з 1931 року ми не знаємо ні одної світлини Катерини Грушевської.

Михайло, Марія Грушевські, невідома, [Ольга Косак] та Катерина Грушевська. [Київ, Паньківська, 9. 1928 р.]. Аматорська зйомка. 8,5×11,2 см. МІК НД-7225. За даними на 2012 р. єдиний збережений оригінал знімки. Відомості про цю світлинку містить лист до Катерини Грушевської від її двоюрідної сестри Ольги Вояковської (Мочульської) (5 листопада 1928 р.): «Дуже велику приємність зробила Ти нам Вашою фотографією. На ній бачимо ми Вас усіх разом і в гарному гуморі. Татусьо таки надзвичайно добре «випав». Я дуже люблю аматорські фотографії... [...] З фотографії бачу, що Ти дуже любиш котів».

У листопаді 1934 р. вона віддає хворому Татусеві кров, щоб врятувати його.

Після смерті батька відклала свої проекти й взялася за підготовку до друку останнього тому проекту його життя – “Історії України-Руси”, що вийшов у 1936 році, згодом – його “Історії української літератури”.

Але всі ці проекти й задуми обірвалися в ніч з 10 на 11 липня 1938 року. Катерину Грушевську заарештували за доносом колишнього викладача Ніжинського інституту народної освіти, а згодом Київського університету Костя Штепи, який ще з 1928 року вперто втирався в довіру Грушевського та його доньки.

На столі у кімнаті Катерини Грушевської і досі стоїть букет сухих мальв, які вона подарувала матері незадовго до того страшного дня. Букет стояв усі 10

років, коли Марія Сильвестрівна чекала свою доньку.

«Її забрали в одній літній сукні, навіть без пальто... Катрусі від дня арешту я не бачила. Як це я проживу без неї стільки років... Я розлучалася з нею лише один раз за все життя, та й то на один місяць...» – писала Марія Сильвестрівна друзям свого чоловіка. І виглядала її щодня, відповідаючи всім: «А я ось приглядаюся, може Кулюня йде».

Звинуватили молоду науковицю в тому, що «вона – Грушевська», що впорядкувала два томи українських народних дум. Дісталось їй і за закордонне відрядження, і за зв'язки з іншими «неблагонадійними» особистостями.

Читайте нас в Telegram-каналі, у Facebook та Instagram

Ми залишаємося незалежним та чесним жіночим виданням вже 7 років. На відміну від багатьох жіночих сайтів ми прагнемо відверто говорити про жінок та надати платформу для різноманітних голосів, які розповідають про справжнє життя, реальні проблеми жінок, їхні потреби, страхи, надії, про їхній досвід, успіх та досягнення. Кожна з нас заслуговує бути почутою. Кожна з нас може бути прикладом та натхненням для інших. Кожен, великий чи невеликий, внесок неймовірно цінний — він має важливе значення для захисту нашої редакторської незалежності та існування цього проекту. Підтримайте The Devochki — від 50 гривень. Дякуємо!